

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Alicja Dorabialska (1897-1975) – pierwsza kobieta na stanowisku profesora polskich uczelni technicznych

mgr Maria Pawłowska
mary.pawlowska@uj.edu.pl
Biblioteka Wydziału Fizyki, Astronomii
i Informatyki Stosowanej
Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie

Alicja Dorabialska – dzieciństwo i młodość

Urodziła się 14 października 1897 w Sosnowcu.

1908-1913 nauka w siedmioklasowej Żeńskiej Szkole Handlowej w Sosnowcu.

1913 – wyjazd do Warszawy, 1914 - ukończenie szkoły średniej i uzyskanie świadectwa dojrzałości.

1914 – rozpoczęcie studiów na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (wśród wykładowców był Józef Boguski, cioteczny brat Marii Skłodowskiej-Curie).

1915 – rodzina Dorabialskich wyjeżdża do Moskwy.

Alicja Dorabialska – dzieciństwo i młodość

Październik 1915 – 30 maja 1918 - studia na tzw. Wyższych Kursach Żeńskich w Moskwie, uczelni realizującej uniwersyteckie programy nauczania.

- pierwsze badania naukowe prowadzone w laboratorium zoologicznym, dotyczące tzw. chemotropizmu, czyli reakcji pierwotniaków na czynniki chemiczne.
- działalność w organizacjach patriotycznych zrzeszających młodzież polską studiującą w Moskwie.
- pierwsze spotkanie z wybitnym termochemikiem, prof. Wojciechem Świętosławskim (na stwierdzenie profesora, że kobiety nie są zdolne do pracy w dziedzinie nauki Dorabialska odparła, że „jeszcze w jego życiu znajdzie się kobieta, która dowiedzie, że kobiety mogą pracować naukowo”).

30 maja 1918 - wyjazd z polską delegacją do Warszawy w celu zapoznania się z warunkami nauczania w powojennej Polsce. Na czele delegacji stanął prof. W. Świętosławski.

Delegacja uczonych, nauczycieli i młodzieży akademickiej przed wyjazdem z Moskwy do Warszawy w 1918 r.

Wojciech Świętosławski, uczyony, który połączył Ukrainę i Polskę

Prof. Wojciech Świętosławski (1881-1968)

Wojciech Świętosławski był absolwentem Wydziału Chemicznego Kijowskiego Instytutu Politechnicznego. Pracował w Zakładzie Chemii Nieorganicznej, a później kierował laboratorium termochemicznym na Uniwersytecie Moskiewskim. Po przyjeździe do Warszawy w 1918 r. objął kierownictwo Zakładu Chemii Fizycznej na Politechnice Warszawskiej. W latach 1935-1939 był ministrem wyznań religijnych i oświecenia publicznego oraz senatorem RP. W czasie II wojny światowej prowadził wykłady na uniwersytetach amerykańskich. Po wojnie wrócił do kraju i kierował Katedrą Chemii Fizycznej na Politechnice Warszawskiej i Katedrą Chemii Ogólnej na Uniwersytecie Warszawskim. Pracował również w Instytucie Chemii Fizycznej PAN. Był autorem, lub współautorem 480 publikacji, uzyskał 46 patentów, był dwukrotnie nominowany do Nagrody Nobla.

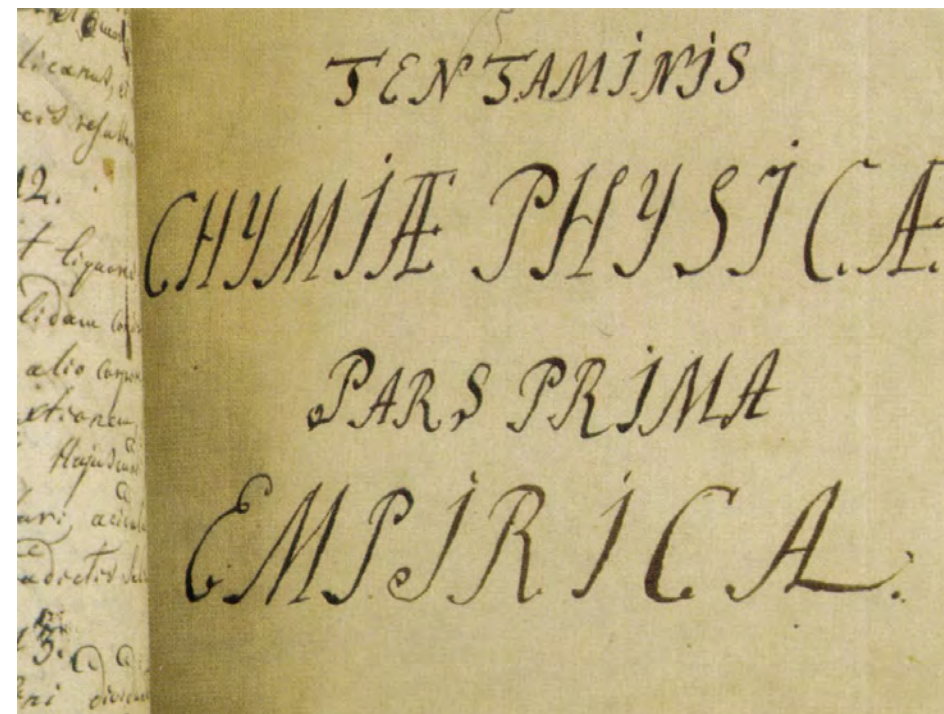
Pomnik prof. Wojciecha Świętosławskiego odświeżony w Kijowie w 2013 r.

Chemia fizyczna

Chemia fizyczna jest nauką zajmującą się badaniem zjawisk makroskopowych, atomowych, subatomowych i międzycząsteczkowych w układach chemicznych, uwzględniając prawa i pojęcia fizyki, takie jak: ruch, energia, siła, czas, termodynamika, mechanika statystyczna, dynamika, równowaga i in.

Za twórcę określenia „chemia fizyczna” uważany jest rosyjski uczyony Michaił Łomonosow (1711-1765). W swojej pracy naukowej łączył chemię z innymi naukami ścisłymi – fizyką i matematyką. W książce *Kurs prawdziwej chemii fizycznej*, wydanej w 1725 r., podał następującą definicję chemii fizycznej:

Chemia fizyczna jest to nauka, która tłumaczy przyczynę zjawisk zachodzących wskutek operacji chemicznych w ciałach złożonych, przy pomocy praw i na podstawie doświadczeń fizycznych.

Fragment książki M. Łomonosowa *Kurs prawdziwej chemii fizycznej*, wydanej w 1725 r.

Dr Alicja Dorabialska na Politechnice Warszawskiej

Prof. Wiktor Lampe
(1875-1962)

1 sierpnia 1918 – rozpoczęcie pracy w Zakładzie Chemii Fizycznej Politechniki Warszawskiej jako asystentka prof. Wojciecha Świętosławskiego.

1918 – 1922 - kontynuowanie studiów chemicznych na Uniwersytecie Warszawskim i praca asystencka w „Zakonie Świętego Wojciecha”.

7 marca 1922 – promocja doktorska uzyskana na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie badań termochemicznych. Promotorem był profesor chemii organicznej, Wiktora Lampe.

Zaprojektowanie i skonstruowanie, wraz z prof. W. Świętosławskim, [mikrokalorymetru adiabatycznego](#) służącego do pomiaru małych efektów cieplnych zachodzących podczas przemian jądrowych.

Pełnienie funkcji sekretarza [Polskiego Towarzystwa Chemicznego](#)

Ze Stanisławem Pleśniewiczem po wyjściu z pracowni chemicznej

Dr Alicja Dorabialska w Instytucie Curie w Paryżu

1925 – Podczas wizyty Marii Skłodowskiej-Curie z okazji wmurowania kamienia węgielnego pod budowę Instytutu Radowego w Warszawie, prof. W. Świętosławski zaproponował, by Uczona przyjęła A. Dorabialską jako stypendystkę w paryskim laboratorium.

W Laboratorium Curie: Sonia Dedicken, A. Dorabialska, D. Jowanowicz

1926 – prowadzenie prac badawczych dotyczących promieniowania radu podczas pierwszej wizyty w Laboratorium Marii Skłodowskiej-Curie w Paryżu.

1928 – uzyskanie habilitacji w dziedzinie energetyki przemian jądrowych

1929 – ponowny wyjazd do Paryża, nawiązanie przyjaźni z Marią Skłodowską-Curie

Prof. Alicja Dorabialska na Politechnice Warszawskiej

1930 – kontynuowanie badań naukowych
dotyczących promieniotwórczości

1931/1932 pobyt naukowy na Uniwersytecie Karola
w Pradze, gdzie koledzy nazywali ją „żaczką
pani Curie”

Komitet organizacyjny I Zjazdu Chemików Polskich w Warszawie w 1923 r.

Rada Wydziału Chemicznego PW z absolwentami rocznika 1930

1932 – praca w Stowarzyszeniu Kobiet z Wyższym
Wykształceniem

1932 – wygranie konkursu na stanowisko profesora i
kierownika Katedry Chemii Fizycznej Politechniki
Lwowskiej

Profesor Alicja Dorabialska

Kobieta profesorem politechniki

Ostatnia lista nominacji profesorów wyższych uczelni obejmuje nominację pierwszej kobiety na profesora uczelni akademickiej w Polsce. Asystentka dr. Alicja Dorabialska z Zakładu Chemji Fizykalnej Politechniki Warszawskiej, mianowana została profesorem nadzwyczajnym Politechniki Lwowskiej.

Pierwsza profesorka politechniki w Polsce

Pani dr. Alicja Dorabialska, asystentka chemji fizykalnej na politechnice warszawskiej, otrzymała nadzwyczajną profesurę na politechnice lwowskiej. Jest to pierwsza kobieta w Polsce, która dźierży katedrę techniczno-fizykalną.

Wieści ze świata Kobięcego

W ostatnich dniach profesorem nadzwyczajnym na Politechnice Lwowskiej mianowana została p. dr. Alicja Dorabialska, dotychczasowa docentka Politechniki warszawskiej.

Jest to pierwszy wypadek przyznania kobiecie w Polsce katedry na naszych politechnikach; a drugi zaledwie, licząc razem z uniwersytetami, pomimo tylu wybitnych sił kobiecych pracujących na polu naukowym.

Dr. Dorabialska pochodzi z Zagłębia Dąbrowskiego. Szkoły średnie ukończyła w Warszawie, następnie studia wyższe rozpoczęła w Moskwie, poczem po powrocie do kraju studjowała na Uniwersytecie Warszawskim.

Od kilkunastu lat pracuje na Politechnice stołecznej najpierw jako asystentka, a następnie docentka w zakresie chemii fizycznej.

W tym czasie wyjeżdżała kilkakrotnie dla uzupełnienia swej wiedzy zagranicę.

Pracę jako profesor Politechniki Lwowskiej rozpocznie p. Dorabialska od nowego roku akademickiego.

Profesor Alicja Dorabialska

Dr. Alicja Dorabialska

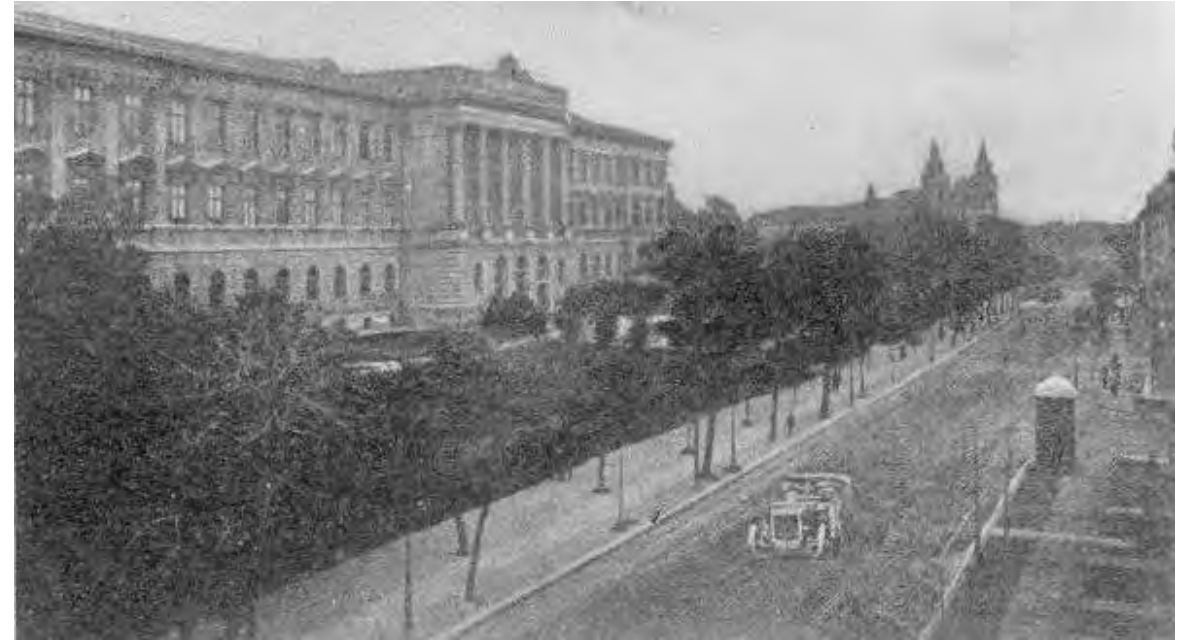
Dr. Alicja Dorabialska mianowaną została niedawno profesorem nadzwyczajnym politechniki lwowskiej. Nominacja ta nastąpiła po 16 latach gorliwej pracy na polu naukowym, podczas którego to czasu dr. Dorabialska nie szczędziła pracy i trudów w laboratorjach i pracowniach, ostatnio jako docentka uniwersytetu warszawskiego. Studjowała w Moskwie, przed wojną, później w Warszawie, pracowała również w Paryżu, w Instytucie Radowym Im. Marii Curie-Skłodowskiej, pod kierownictwem znakomitej uczoney.

Na nowej placówce we Lwowie zyskała sympatię kolegów i koleżanek, a zarazem młodzieży akademickiej.

Odznacza się właściwą, prawdziwemu naukowcowi skromnością, a także dużą solidarnością wobec pracujących pod jej kierownictwem kobiet.

Prof. A. Dorabialska w Politechnice Lwowskiej

Gmach główny [Politechniki Lwowskiej], zbudowany w latach 1873-1887 mieścił się przy ulicy Leona Sapiehy. Oddzielony szeroką zielenią trawników lśnił z dala ciemną purpurą swej pięknej kolumnady. O zachodzie słońca kolumny wyglądały, jakby spływały krwią. Na frontonie gmachu – dumny krzyż Virtuti Militari. Jedyna to chyba na świecie uczelnia posiadająca taka odznakę.

Gmach Politechniki Lwowskiej (przed 1939 r.)

Wydział Chemii Politechniki Lwowskiej (1876-1886)

Z tyłu, od ulicy Karpińskiego krył się dość szpetny gmach Chemii.

Prof. A. Dorabialska w Politechnice Lwowskiej

Kościół św. Marii Magdaleny na pocz. XX w.

Gmach Biblioteki Politechniki Lwowskiej wzniesiony w latach 1929-1934 według projektu T. Obmińskiego

Na prawo przy małej uliczce Nikorowicza – nowoczesna biblioteka z pięknym napisem, umieszczonym tu przez profesora Bartla: „Hic mortui vivunt et muti loquuntur” – „Tu umarli żyją, a niemi przemawiają”.

Dalej, za tym samym ogrodzeniem rozpoczynały się zabudowania klasztorne i kościół Marii Magdaleny. Ongiś klasztor oddano na więzienie dla kobiet, a później politechnika więzienie to, zwane „Magdalenkami”, przerobiła na swoje pracownie naukowe. I tam na parterze mieściła się katedra i Zakład Chemii Fizycznej. W rezultacie wylądowałam na terenie więzienia dla niepoprawnych kobiet, co moi pełni humoru koledzy uznali za miejsce bardzo dla mnie odpowiednie, jako że jestem niepoprawną grzesznicą i fizykochemiczką. [...] Mój gabinet profesorski był jedynie ścianą oddzielony od nawy kościelnej. W maju, gdy milkły gwary studenckie, w ciszy wieczoru, siedząc przy biurku, byłam właściwie co dzień na nabożeństwie majowym z całym urokiem jego pieśni.

Prof. A. Dorabialska w Politechnice Lwowskiej

- Któregoś dnia, idąc od Sapiehy, stanęłam „u stóp” ulicy 29 Listopada (obecnie ulica Konowalca) i krzyknęłam:

- Tu muszę mieszkać!

Ulica wspinała się wysoko pod górę. Wśród zieleni drzew stały ładne domy o charakterze willi przeważnie dwupiętrowych w otoczeniu gęstwy bzów i górujących nad nimi magnolii. Ozdobę ulicy stanowiły wspaniałe, chyba stuletnie kasztany, tworzące dostojny szpaler. [...] Dzisiaj, w chwilach gdy tęsknię do Lwowa, tęsknię i do moich kasztanów. Czy rosną tam jeszcze?

Prof. A. Dorabialska w Politechnice Lwowskiej

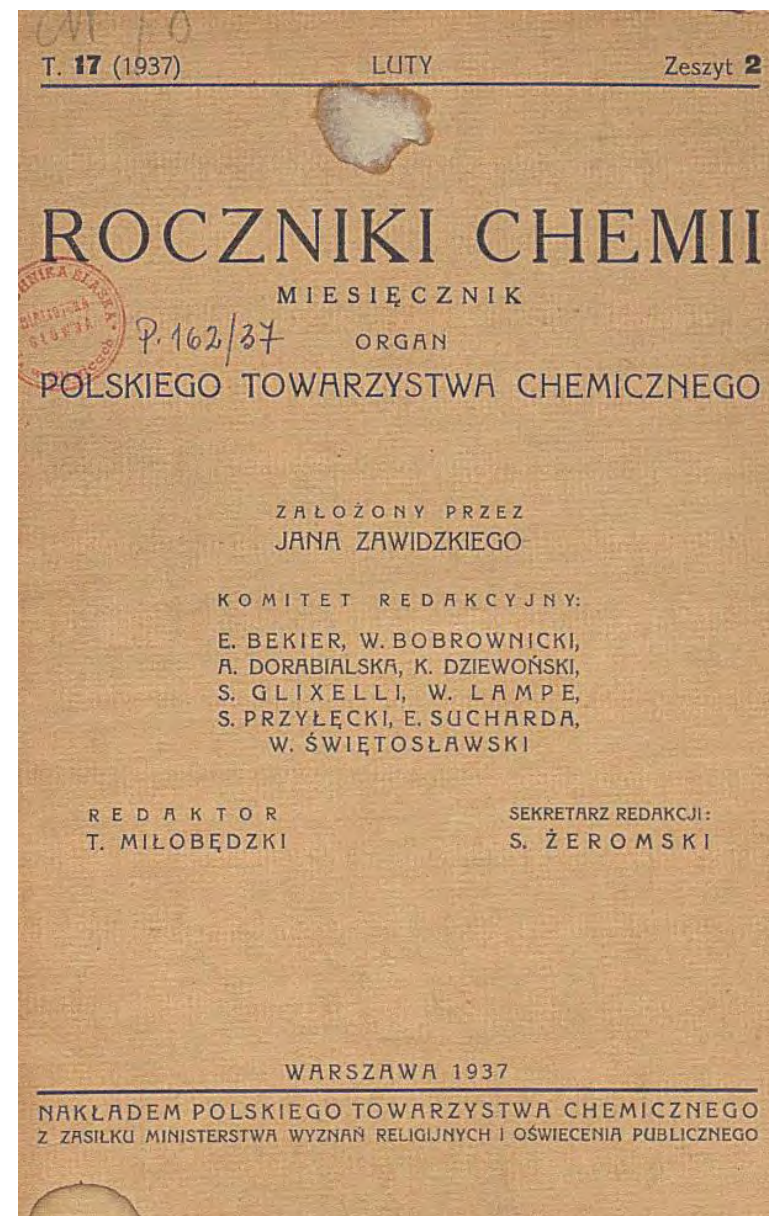

1 września 1934 r., podczas ślubowania, które zgodnie z tradycją złożyła przed rozpoczęciem swojej pracy na Politechnice we Lwowie zapewniała, że pracować będzie *nie dla marnego zysku ani pustej sławy*. I temu przyrzeczeniu zawsze była wierna.

1934 – kierownik Katedry Chemii Fizycznej PL

1936 – dziekan Wydziału Chemicznego PL

- Prezes Oddziału Lwowskiego Polskiego Towarzystwa Chemicznego
- Współpraca z komitetem redakcyjnym Roczników Chemii
- Wizyty i stypendia dla zagranicznych uczonych

Prof. A. Dorabialska w Politechnice Lwowskiej

Delegacja Politechniki Lwowskiej przed uroczystością wręczenia Orderu Odrodzenia Polski Politechnice Lwowskiej i profesorowi Kazimierzowi Bartłowi na Zamku Królewskim w Warszawie; pierwsza z lewej profesor Alicja Dorabialska, luty 1937 (NAC)

Uczestnicy uroczystości, w środku, obok rektora PL Adolfa Joszta stoi prezydent RP, Ignacy Mościcki (NAC)

Prof. A. Dorabialska w wojennej Warszawie

Tajne komplety. Wykład z chemii fizycznej w prywatnym mieszkaniu jednego ze studentów, Warszawa 1942 rok

Okupację hitlerowską przeżyła w Warszawie, wykładając na tajnych kompletach, ale również organizując tajne nauczanie i prowadząc tajny sekretariat Wydziału Chemicznego PW, w tajemnicy przed najbliższymi ukrywała w swoim mieszkaniu Żydówkę, zaangażowała się w pracę ogniska wychowawczego Dzieci Ulicy, gdzie uczyła chłopców „od abecadła do matury”. Uczyła w Miejskim Liceum Chemiczno-Ceramicznym.

Powstanie Warszawskie spędziła w piwnicy domu na rogu ulicy Skorupki i Hożej, gdzie opatrywała rannych, grzebała zmarłych, zdobywała żywność dla powstańców i ukrywających się w piwnicach mieszkańców stolicy. W walkach powstańczych nie brała udziału, bo nie była w stanie zabijać. Po upadku powstania opuściła zrujnowaną Warszawę i wraz z matką i bratem po wielu dniach wygnańczej wędrówki trafiła do Miechowa w Małopolsce.

Prof. Alicja Dorabialska – dziekan Wydziału Chemicznego Politechniki Łódzkiej

Senat Politechniki Łódzkiej

Rada Wydziału Chemicznego Politechniki Łódzkiej

24 maja 1945 r. powołano Politechnikę Łódzką, której rektorem został prof. Bohdan Stefanowski. Alicja Dorabialska została dziekanem Wydziału Chemicznego

- działalność wydawnicza: „Wiadomości Naukowe”, „Wiadomości Chemiczne”
- studencka spółdzielnia chemiczna „Ksenon” zajmująca się handlem chemikaliami
- współpraca z uczonymi z zagranicy w ramach Federacji Międzynarodowej Kobiet z Uniwersyteckim Wykształceniem
- zastępca profesora na katedrze Chemii Fizycznej Uniwersytetu Łódzkiego
- uruchomienie nowych katedr: Inżynierii Chemicznej, Chemii Radiacyjnej
- prace badawcze w dziedzinie mikrokalorymetrii i radiochemii

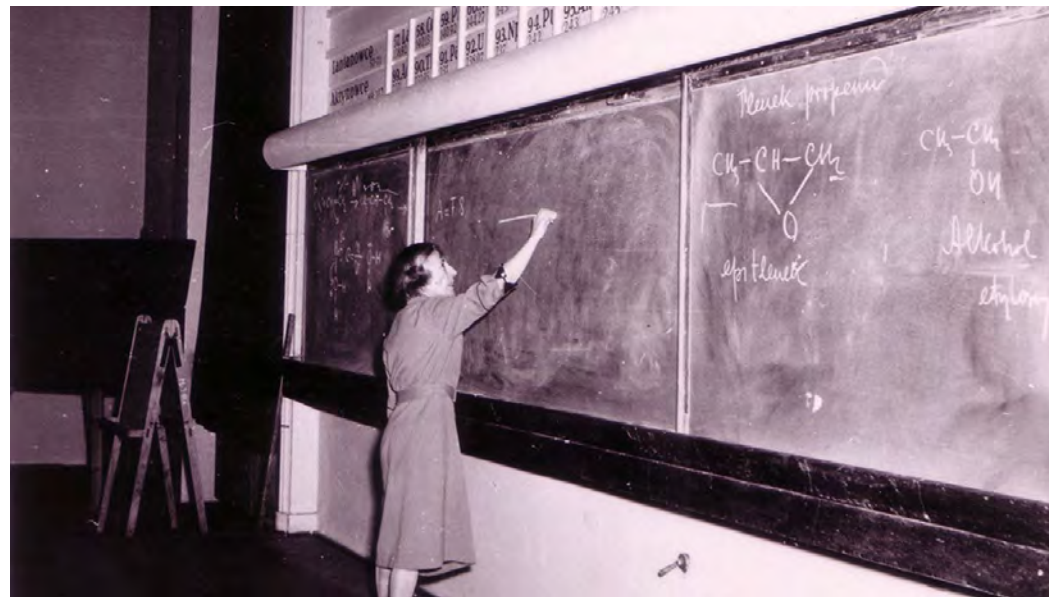
Seminarium „jadalne” w Łodzi. Bywały również „truskawkowe seminaria”

Prof. Alicja Dorabialska – dziekan Wydziału Chemicznego Politechniki Łódzkiej

Adiunkt Henryk Sugier wręcza prof. Alicji Dorabialskiej preparat promieniotwórczego izotopu węgla, wyprodukowany w polskim Instytucie Badań Jądrowych w Świerku pod Otwockiem w 1955 r. To „otwarcie okna na świat” dla prac w dziedzinie radiochemii.

Prof. Dorabialska podczas wykładu na Politechnice Łódzkiej, lata 50. XX wieku

Profesor Alicja Dorabialska – kobieta niezależna

Profesor Dorabialska podczas zjazdu Polskiego Towarzystwa Chemicznego w 1959 roku

Badania nad własnościami rakotwórczymi dymu papierosowego

Prof. Alicja Dorabialska, lata 70. XX wieku

Pytanie z ankiety ministerstwa: „W jakim stopniu w swoich wykładach uwzględnia pani idee marksizmu-leninizmu”

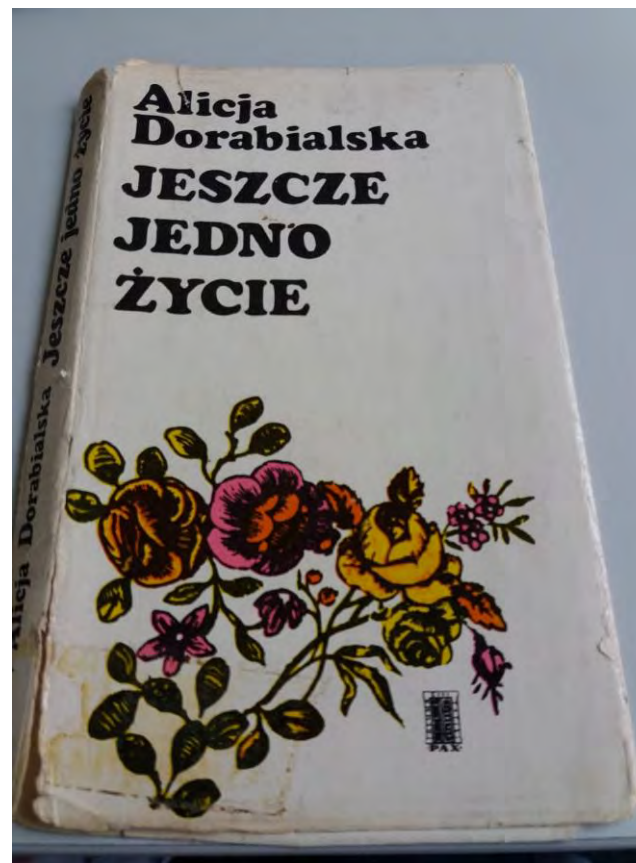
Odpowiedź prof. Dorabialskiej: „Uprzejmie zawiadamiam, że nie jest mi znany jakikolwiek wkład tych panów do chemii fizycznej”.

Profesor Alicja Dorabialska

Tablica umieszczona na Wydziale Chemicznym Politechniki Łódzkiej upamiętniająca prof. Alicję Dorabialską

Wspomnienia Alicji Dorabialskiej wydano w 1972 r. w Instytucie Wydawniczym PAX pod tytułem: „Jeszcze jedno życie”. Rozdział „W Politechnice Lwowskiej”, noszący w oryginale tytuł: „Czarowny, rozśpiewany Lwów” został mocno okrojony przez cenzurę. Rękopis wspomnień znajduje się w Archiwum Polskiego Towarzystwa Chemicznego w Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie.

Profesor Alicja Dorabialska

Grób Alicji Dorabialskiej na warszawskim Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.
Na płycie nagrobnej znalazł się napis: „Ja nie umarłam – Ja żyję z Wami”

prof. dr. ALICJA DORABIALSKA
DZIEKAN W LATACH 1945-1952

Dziękuję za uwagę!